

Parastas de pomenire a Martirilor, Refugiaților și Deportăților, la monumentul de la Carei - 29.08.2021

După cum este cunoscut, pe 30 august 1940, Hitler și Musolinii apăsau creionul pe harta României Mari, din care au desprins, cu de la ei putere, din teritoriul din Nord-Vestul țării peste 42.500 km². Suferințele au curs de îndată ce delegația română, prin de Ministrul de Externe Manoilescu, leșinat (secondat de ardeleanul Valeriu Pop) văzând nedreptatea făcută și condițiile impuse în cele 9 puncte¹. Apoi, tot ce a urmat, după răgazul celor 5-6 zile, pentru evacuarea teritoriului și menținerea distanței între trupele române și de ocupație maghiară, pe 9 etape, în 13 zile, când s-a negociat de către părți și reprezentanții lor, în „ordine completă”, după cum prevedea Diktatul.

Etapa I	5.09.1940	Carei, Satu Mare, Sighetu Marmăției, Ocna Șugatag
Etapele II-III	6-7.09.1940	Oradea, Salonta, Șimleu Silvaniei, Baia Mare, Năsăud, Marghita, Borșa

¹ 2. Teritoriul român atribuit Ungariei va fi evacuat de trupele române în decurs de 15 zile și remis în bună ordine acesteia.

Etapa IV	8.09.1940	Zalău, Dej, Beclean, Bistrița
Etapa V	9.09.1940	Huedin, Gherla, Reghin
Etapa VI	10.09.1940	Târgu Mureș, Prais, Gheorghieni
Etapa VII	11.09.1940	Cluj, Odorheiu Secuiesc, Cristuru Secuiesc, Miercurea Ciuc
Etapa VIII	12.09.1940	Baraolt, Scaunul Ciuc
Etapa IX	13.09.1940	Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc

Ceea ce a urmat Dictatului (Arbitraj – în accepție oficială, numai că pentru că nu s-a negociat nimic de către nimeni, inclusiv noțiunea este lipsită de conținut real, mai corect prin execuție ar fi Diktat) reprezenta umilirea românilor rămași în teritoriul cedat care potrivit acestui text „dobândesc fără alte formalități **naționalitatea maghiară** (subl. ns.-C.M.)”, dar favorizați să opteze și pentru „*naționalitatea română*, într-un termen de 6 luni”. Cine făcea uz de această prevedere trebuia să părăsească teritoriul ungar(cu toate că de la dacii liberi ai lui Getar se știau că aparțin **Dacia!**), într-un an, și România era obligată ai primi, luând cu ei toate bunurile mobile, dar cu lichidarea „**proprietății imobiliare**”, până la plecare și să ia produsul rezultat. Dacă nu se putea erau despăgubiți de Ungaria, prevedea punctul 3 al Arbitrajului. Aceleași principii erau valabile și pentru „supușii unguri care optau pentru plecarea în Ungaria” (punctul 4). În acest fel se ștergea dint-o dată chiar rădăcina identității românilor la ei acasă, și deveneau pe pământul străbun națiune maghiară”. De bună seama că Hitler nu știa povestea scrisă de Anonymus și răspunsul poruncitor al lui Menemur: „Spuneți lui Arpad că dator îi suntem ca un amic unui amic, că-i om străin și duce lipsă de multe, dar pământul ce-l cere bunei noastre voințe nu-l vom da niciodată!”, la dat totuși ca zestre fiicei sale, căsătorită cu Zultan fiul lui Arpad. Creangă românească pe care nu voiesc ungurii a o accepta. În căutarea măreției și sonorității originilor se voiesc înrudiți cu hunii lui Attila, uitând că și acesta are descendență daco-getă!, scotocind și prin Munții Apuseni, în descoperirea urmelor pentru „secuii moți?”²

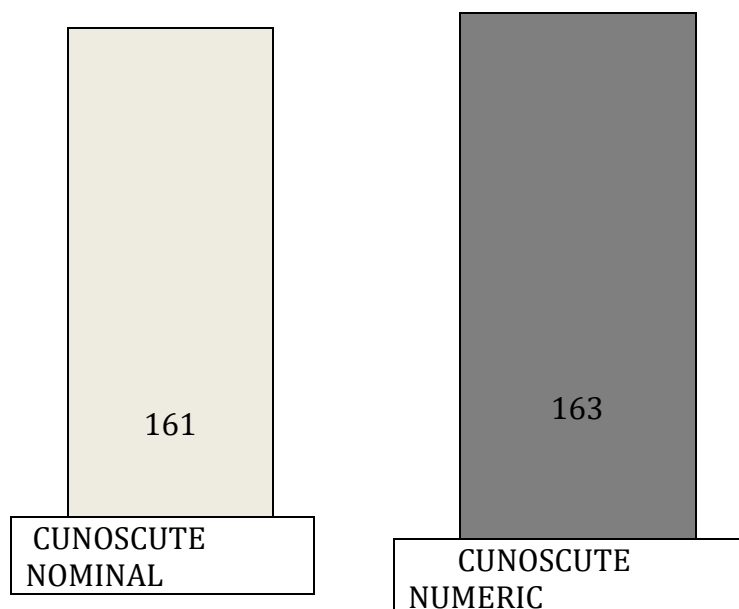
Punctul 5 al Dictatului cuprindea angajamentul solemn al Ungariei de „**asimilarea a tuturor persoanelor de rasă română**”. Pe lângă marea nedreptate și nesocotire a voinței exprimată la Alba Iulia, cu 22 de ani mai devreme, pe baza principiului enunțat de W. Wilson, a „libertăți și autodeterminării popoarelor” Arbitrajul de la Viena, anula orice fel de voință națională și **Dikta: oricine aparținea, teritorial, Ungariei, devenea UNGUR!** Așa se făcea purificarea etnică! Neînțelegerile ivite în aplicarea prevederilor Arbitrajului trebuiau soluționate de guvernele celor două țări, iar în cazul unor litigii guvernele Reich-ului și Italiei urmau a adopta soluții. Dar ce fel au părținit pe unguri rezultă din documentele anexă.

Nu bine au intrat, sau erau gata de a intra, trupele Horthyste de ocupație că neînțelegerile au apărut ca urmare a preluării „pașnice” prin folosirea brutală a trupelor paramilitare „Rongyos Garda”, populație de etnie maghiară și a armatei de honvezi și csendőry, pentru aplicarea tratamentelor „nobiliare”: - bătăi și schingiuiți în masă, semnalate astfel:- Prin ordonanța ministerială maghiară Nr. 1440/1941, s-a obținut un efect pustiitor din punct de vedere economic majoritatea bunurilor românești dobândite sub regimul românesc, trecând în patrimoniul elementului maghiar, la prețul la care au fost dobândite cu ani în urmă – 14 cazuri

² Apus Constantin Moșincat, *Pași pe caldarâm...*

semnalate³. Circa 80.000 români au fost duși să lucreze în mine, păduri, cariere, fabrici etc. Rechizițiile îndreptate împotriva gospodăriilor românești de cereale, de lână, de produse gospodărești, raționalizarea la maximum a alimentelor la 160-200 gr. de pâine sau mămăligă pe zi, avem imaginea completă a vieții românilor. O mare parte din refugiați, sunt dezertori din ATROCITĂȚI UNGUREȘTI ÎN TERITORIILE OCUPATE

- OMORURI -

armata maghiară sau alte formațiuni militare de muncă. Declarațiile lor arată categoric, că regimul de bătaie, pedepse grave, insulte și jignirea sentimentului național, duce la disperare, iar ungurii îl practică sigur fiindcă nici un for străin nu va păși la o anchetă în armată, iar în caz că totuși cineva se va interesa de soarta românilor din armată (maghiară-n.n.), acei care ar dori să declare ceva, se vor reține de teama răzbunărilor imediate. Autoritățile ungare au luat măsuri ca toți locuitorii care au mai mulți porci, să-i anunțe la primăriile comunale. Porcii cei mai grași se ridică de la proprietarii din teritoriul cedat și se trimit în interiorul Ungariei. Pentru consum se lasă locuitorilor un singur porc sub 70 kg., potrivit notei

informative 137/6 decembrie 1940, a Legiunii de jandarmi Bihor. Deputatul român Andru, a cărui prăvălie valora peste 1,5 milioane lei, a fost luată de un ungur cu 150 de mii!

Cu tot angajamentul solemn luat de Guvernul ungar prin arbitrajul de la Viena, de a „asimila” în totul cu ceilalți supuși maghiari minoritatea română, care dobândea naționalitatea ungară, prin acel document, - imediat ce trupele ungare au trecut frontiera și pe măsură ce ele înaintau, au pornit prigoana organizată contra populației românești din teritoriile ocupate.

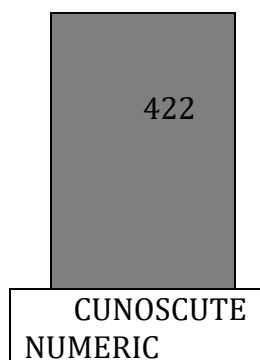
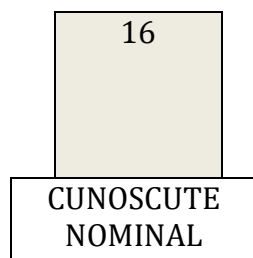
Bande înarmate, constituite cu știrea și asentimentul Guvernului și a autorităților maghiare, din membrii organizațiilor *Rongyos Garda*, *Front harcósok* și *Levente*, au pornit teroarea, prin arestări pentru delictе imaginare, cu bătăi și schingiuiuri, devastări și incendieri de locuințe și execuții, amenințări și expulzări. Populația îngrozită căuta scăpare în păduri, ca în vremurile năvălirilor barbare și numeroși fugari erau vânați de teroriști și de soldații din aarmata regulată maghiară, pe când încercau să se refugieze în România.

Semnalate, o serie de cazuri concrete, care pe lângă toată vigilența autorităților maghiare, au ajuns la cunoștința Comisiiei Mixte, culese fiind la fața locului de către informatori de bună credință, au fost superficial verificate⁴.

³ A.M.R., fond 5417, dos. 914, p. 169-174

⁴ A.M.R., fond 5417, dos. 921, f. 3-26

- SCHINGIUIRI ȘI RĂNIRI -

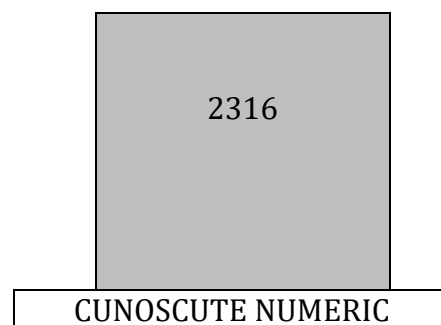
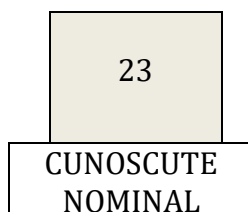
Dacă aruncăm o privire asupra celor întâmplate vom constata că partea română, cu toată durerea plecării de acasă – vezi documentul semnat de Ministrul Apărării, general Niculescu (anexa 2) -, a respectat prevederile Arbitrajului, sfătuind populația să asculte de noua administrație, fără tulburări, ba mai mult să rezolve și cererile îndreptățite ale ungarilor

rămași în teritoriul cedat (anexa 1). Astfel cererea contelui Joseph Stubenberg, proprietar din Săcuieni (Bihor- anexa 1) de restituire a cailor rechiziționați de către armată anterior, a fost rezolvată.

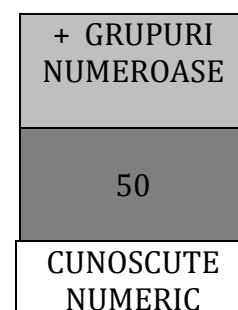
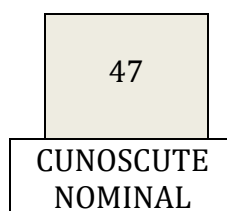
Printre grofii maghiari reveniți în nord-vestului cedat Ungariei, care și-au recăpătat pământurile, s-au numărat: în județul Sălaj, Kiss Miklós și Rimai Ilona cu 470 de iugăre în comuna Adoni, Pataki Zolán și Búzy Erzsébet cu 600 iugăre în Curtuișeni, Csika Sándor și Rimai Irén cu 500 iugăre, Zumpfe Ervin și Hrolovszky Ida cu alte 500 iugăre, ambele moșii în Șimian, Bokor István și Kurtyán Mária cu 485 iugăre, Lovass Károly și Rimai Erzsébet cu 1.600 iugăre, ambele moșii în Valea lui Mihai, Schusster Andor și Jakab Mária cu 210 iugăre în comuna Vășad, iar în Bihor, Jancsó József și Uri Eszter cu 207 iugăre, Mészáros József și Szász Katalin cu 400 iugăre, ambele moșii în Ciocaia, Wagner

Lajos și Dormány Rákhel cu 700 iugăre în Cubulcut, Domján László și Megyeri Juliána cu 206 iugăre, Kiss János și Kádár Zsuzsána cu 900 iugăre, Vigh Imre și Péntes Sára cu 700 iugăre, toate trei moșiile în Salonta, Karmazsin Ferenc și Barna Piroska, împreună cu Szász Iván și Nagy Iolánka, cu 5.000 iugăre în Săcuieni⁵, Bartsch József și Wurst Ilona cu 420 iugăre, Zumpfe Ervin și Hrolovszky Ida cu 650 iugăre, ambele moșii în Sălard, Tunyoghy Emil și Matics Ilona cu 206 iugăre în Spinuș, Mahler Tibor și Virtmann

- ARESTĂRI-

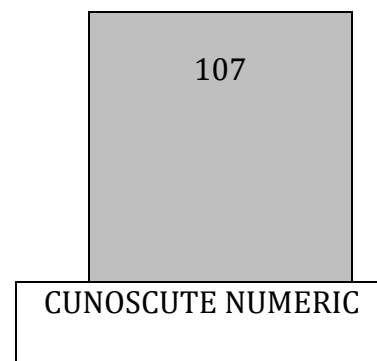
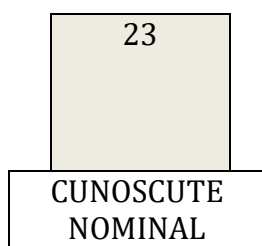
- MALTRATĂRI -

⁵ Conform adnotării olografe de pe manșeta documentului, cei doi coproprietari au cumpărat terenul de la contele Stubenberg. Pentru detalii vezi: Augustin Țărau, Schimbările intervenite în economia rurală a județelor nord-vestului României în urma dictatului de la Viena, în *Pietre de hotar*, vol.7, Oradea, p.93.

Anka cu 1.200 iugăre și Szlávi József și Hortoványi Blanka cu 330 iugăre, ambele moșii în comuna Șiștere. Toate aceste exploatații cumulau 15.284 de iugăre de pământ⁶.

- INTERNĂRI -

În urma dictatului de la Viena, 1.314.654 români ce aparțineau celor două biserici

naționale – ortodoxă și greco-catolică (unită) – au fost înglobați în statul ungar – deși în cadrul Arbitajului nu era pominit nimic din punct de vedere al asimilării religioase. Guvernul maghiar, în timpul celor patru ani cât a durat ocupația Transilvaniei de nord-est, a refuzat să recunoască existența episcopioilor create după 1918, adică episcopiile ortodoxe din Oradea, Cluj și Maramureș, ca și episcopia greco-catolică din Baia-Mare. Mai mult, guvernul horthyst a inițiat o operă distructivă: dărâmarea bisericilor, confiscarea bunurilor episcopioilor și parohiilor, internarea preoților în lagăre de concentrare, expulzări, procese intentate membrilor clerului românesc care erau șefii spirituali ai poporului român. Prin slăbirea clerului și intimidarea sa, autoritățile de la Budapesta au sperat să atingă mai ușor scopurile de slăbire a conștiinței naționale românești. Episcopul Nicolae Popoviciu, relatează împrejurarea în care biserica ortodoxă și slujitorii acestor altare au fost siliți să-și părăsească posturile. Mai mult de jumătate dintre preoții din teritoriile cedate s-au refugiat. Din cei 87 de preoți doar 41 au rămas încă o vreme la post⁷. În 190 de biserici ortodoxe slujbele erau obligate a se ține în limba maghiară!

Cu un deficit de 288.000 de persoane⁸ adică 23% din totalul existent la 31 iulie 1940, numai 4 luni și 17 zile de ocupație maghiară, au fost înregistrați 456.414 de locuitori de naționalitate maghiară adică 205%, spor absolut, în plus 231.714 de persoane, adică 106% față de anul 1930.⁹ În spațiu ocupat au prevăzut planuri de colonizări maghiare de mare amploare începând din zona secuimii spre vest, apoi de strămutare a maghiarilor rămași în România, de maghiari din Ungaria Trianonică colonizați în Transilvania, care să devină un teritoriu exclusiv maghiar în perspectivă.

„Ungaria de când trăiește în bazinul Carpaților, a năzuit ca acest spațiu vital să-l umple cu unguri. Acest lucru nu a reușit pe deplin, deoarece în acest spațiu al Europei, ungurii au fost siliți să se bată cu toate puterile năvălitoare și în timp ce națiunea militară ungară a sângerat, locul ei a fost ocupat de popoare iobage prolifică și lipsite de pretențiuni, care s-au infiltrat în aceste regiuni ungurești. Războaiele și situația internă vitregă, a făcut ca o parte însemnată de unguri să caute o așezare dincolo de Carpați. Ungurimea n-a avut niciodată aspirațiuni peste Carpați. În schimb statul maghiar și-a revendicat și își revendică dreptul său asupra întregului Bazin Carpatic. Acest teritoriu milenar îl vom putea apăra și păstra, numai colonizând în bazinul carpatic pe toți ungurii împraștiați în întreaga lume.

⁶ AN-DJ Bihor, fond *Inspectoratul Agricol al jud. Bihor-Maghiar*, dosar nr. 117/1942, Secțiunile: 2, 5, 11 și 16

⁷ *Ibidem*, p.141. Despre modul cum s-au manifestat în retragere, în 1944, la Oradea, vezi: Ioan Lăcătuș, *Un memoriu al episcopului Ioan Suciu adresat prefectului județului Bihor referitor la manifestările antiromânești care au avut loc la Oradea*, în 10 mai 1946, în *Constantin Moșincat, Ofițerul, istoricul și Omul*, Ed. Tipo MC, Oradea, 2013, p. 244-259

⁸ Vasile T. Ciubăncan, *Populația României din provinciile Transilvania, Crișana și Maramureș*, în *Cele Trei Crișuri*, 1993, nr. V-VII (38-39), p. 2, 9. Idem pentru anul 1940.

⁹ Idem, Despre situația populației românești din Basarabia și Bucovina răpită vezi: Vasile T. Ciubăncan, *Populația Basarabiei, Bucovinei de Sus, Cadrilater*, în *Pierderi economice și de populație – 28 iunie 1940* -vol. 1/3, p. 112, Cluj-Napoca, 2005

Colonizarea ungarilor urma să se facă în Ardealul întreg, care să revină Ungariei, iar românii să fie colonizați în teritoriile de est, ocupate recent de către România”,¹⁰ afirmații ce aparțin lui Miko Imre, rostite în conferința de la Cluj, din 1 decembrie 1941, cu titlul „Recolonizarea în patrie a ungarilor de dincolo de Carpați”. În anul 1941, spre exemplu, școlile românești nu s-au mai deschis. În școlile primare se predă numai în limba maghiară, iar copiii erau învățați (obligați) să-și aleagă una din religiile romano-catolică, reformată sau așa-zisa ortodoxă-maghiară”¹¹.

Cum a lucrat comisia mixtă româno-maghiaro-germană-italiană se poate citi din raportul întocmit de către Cpt. Valerian Popescu, din partea română. Și exemplele pot continua. Dar pentru imparțialitate lăsăm ca cititorul să-și facă propria imagine. Cazurile grave de „bătăi, loviri cu patul puștii, confiscări de bani” nu mai prezentau interes pentru Comisie, atât de multe erau. Comisia cerea cazuri de „schingiuri”, ori acestea se produceau, apoi erau semnalate și nu puteau fi flagrante. Redăm un fragment dintr-un facsimil semnat de către Comisia Mixtă de cercetare a abuzurilor.

¹⁰ *Istoria României – Transilvania*, vol. II (1867-1947), p. 1346

¹¹ D.J.A.N.Bh., *fond Prefectura Județului Bihor, Biroul Statistic Militar*, doc. nr.1356/1941, f. 291.

g/.Grănicerii maghiari au târât cadavrul lui Irinuș Dumitru și mai târziu în noaptea de 10/11,dându-și seama că noi am fost sesizați,au căutat să fure cadavrul pentru al scunde.

h/.Cadavrul a fost lăsat de grănicerii romani în situația în care s'a găsit. Faptul că a avut lipsă o opincă și pantalonii a fost în jos se datorește târării lui de către grănicerii maghiari.

1/.Intreb pe Comandantul Companiei maghiar: Cum se poate numi un ~~suxant~~ om care atacă pe altul cu mâinile legate. Dacă primesc un răspuns, îmi retrag cuvântul "necavaleresc".

j/.Susțin și pe mai departe cu toată tăria că în noaptea de 10/apre 11 o patrulă de 6 honvezi au încălcat înarmați teritoriul român, cu intenția vădită de a ridica cadavrul. Grănicerii romani cari erau santinela în număr de 2 au tras asupra grănicerilor maghiari când acestea au încălcat teritoriul român.

l/.Pare curios că partea maghiară admite că a venit o patrulăuna după alta și aceasta numai pentru a masca efectivul pe care l'a avut de fapt patrula.

m/.Susțin în totul cele expuse în cuprinsul procesului verbal.

Observ, că între expunerea română și maghiară există contradicții și nu putem ajunge la o înțelegere,intreb partea maghiară care este ultimul cuvânt.

VI.Răspunsul Comandantului Companiei maghiar:

Iau la cunoștință punctele de mai sus și nu doresc să mai fac vreo observație.

La întrebarea dela punctul i. răspunsul meu e: Dacă cineva bate pe un om cu mâinile legate,acela intradevăr e "necavaleresc".

La punctul m: și eu susțin cu totul toate cele cuprinse în procesul verbal și recomand ca procesul verbal după încheierea să fie înaintat Comandanților superiori spre lichidare definitivă.

Procesul verbal sa încheiat la ora 24.30 în comuna geaca ambele părți primesc câte un exemplar din procesul verbal.

Drept pentru care s'a încheiat prezentul proces verbal care după cetire s'a semnat de cei în drept..

Din partea română:

Cpt.ss.Florescu Victor
Locot./ss/.Anastasiu Mihai.
/ss/.Botezan Ioan

Din partea maghiară:

Cpt.ss.Abrudbanyai Aladar.
Plot./ss/.Maior Ștefan
Plot./ss/.Somodi Albert
Plot./ss/.Nagy Bela.

Pentru conformitate.

[Handwritten signature]

MARELE STAT MAJOR
SECȚIA I-a
BIROUL 8 RECHIZIȚII

Nr. 86986 / A din 220 NOIEB. 1940

MARELE STAT MAJOR
SECȚIA I-a
către

SUBSECRETARIATUL DE STAT AL ARMATEI DE
USCAT

MINISTERUL APĂRII NAȚIONALE

CABINETUL

INTR. Nr. 1197

1940 Luna Dec. Zina 3.

La Nr. 11995/1940.-

Cu onoare se face cunoscut, că s'a
dat ordin unităților la care se găsesc
repartizați cei 50 cai rechiziționați
de la Domnul Ioseph Stubenberg din Com.
Săcuieni Jud. Bihor, pentru a raporta
ce s'a făcut cu acești cai, după care
se va soluționa în sensul de a fi resti-
tuiți.-

A. Florescu

Șeful Biroului 8/R
Mator
D. Popescu

CONSILIULUI DE MINISTRI

IL PRIMULUI MINISTRU

București, 2 Septembrie 1940

4: 940
Le sa cutocam un om
urcator cahi amment
explicand motivele
cerand sa de 1975
lanes de carac
alor
Domnule Ministru,
maile fani bebur
ante nofot
momentul
340

Sunt informat, că în rândurile oștirii și-a făcut drumul părerea, că țara nu trebuia să se supue arbitrajului de la Viena și că încă azi o rezistență ar fi posibilă.

Vreau să cred, că acest spirit nu este generalizat. Înțeleg foarte bine durerea armatei și revolta sufletească ce o poate stăpâni, când este împiedicată să lupte pentru a-și apăra țara. Tragedia prin care trece țara noastră este tocmai această obligațiune în care se găsește, să fie nevoită să se supue din interese superioare, injoncțiunilor din afară. Pierderile ce suferă sunt nu numai materiale și de populație, dar în special morale. Toată frământarea prin care trece fiecare militar azi - de la soldat la general comandant - a fost suferită de noi, cei responsabili de această țară în frunte cu Majestatea Sa Regele, poate mai intensiv și mai dramatic, căci trebuia s'o înfrângem, pentru a lăsa loc, în luarea hotărârei, numai judecății rece, căci de judecata noastră depindea soarta întregului popor.

Situația era următoarea : Trebuia să

Excelenței Sale

Domnului General Const. Nicolescu

Ministrul Apărării Naționale

BUCUREȘTI.

-Asigurarea fruntariilor noi ale țării.

Această din urmă garanție reduce mult posibilitățile unui atac rusesc, lăsându-ne libere posibilitățile de dezvoltare pentru viitor.

Acest arbitraj a scăpat însăși ființa statului român, tot așa după cum pacea, atât de hulită de la București, a păstrat ființa statului român în 1918, care a constituit după aceea, nucleul cărui s'au alipit pe rând Bucovina, Basarabia și Transilvania.-

Astăzi este vorba de menținerea statului nostru, trebuie deci să ne reculegem și să dăm cu toții dovadă de tărie de caracter, pe care mai ales noi ostașii, suntem datori să avem în fața greutăților momentului.

Menținerea statului și întărirea lui constituie misiunea noastră de astăzi.

Această misiune nu se poate îndeplini decât prin liniște, muncă serioasă și în special prin disciplină, de care trebuie să dea dovadă toți ostașii, dela cel mai mic până la cel mai mare.

Tin să reamintesc că în aceste momente, menținerea disciplinei este datoria primordială a tuturor, pentru că orice greșală poate năruia azi pe mâine totul. chiar întreaga noastră ființă de stat.-

De aceea nu voi tolera nicio greșală și nicio ușurință.

Rog pe Domnii Comandanți de mari unități să aducă la cunoștință tuturor prezentul ordin și să vegheze cu cea mai mare strășnicie la menținerea disciplinei, sancționând exemplar orice abatere.

MINISTRUL APARARII NATIONALE

GENERAL DE DIVIZIE

C.NICULESCU

STRICT SECRET
=====

Nr.29
1940 Octombrie 29.

CAPITANUL POPESCU VALERIAN

către

SUBSECRETARIATUL DE STAT AL ARMATEI
DE USCAT PE LANGA MINIST.AP.NATIONALE

=====

In conformitate cu ordinul Subsecretariatului de Stat al Armatei de Uscat Nr.11.336/1940 am onoare a raporta următoarele:

29
Comisia Mixtă Germano-Italiano-Română pentru constatarea diferitelor atrocități în teritoriul cedat, s'a deplasat în următoarele zone: Brașov, Sibiu, Tg.Mureș, Cluj, Oradea, Arad.

In aceste puncte principale, prin deplasări radiante, comisia a vizitat în parte localitățile în care erau semnalate diferitele atrocități maghiare petrecute.

Subsemnatul am pătruns în teritoriul cedat, numai o singură dată - la Sf.Gheorghe - iar în toate celelalte deplasări comisia a fost însoțită numai de Domnul Ministru Davidescu.

Cu această ocazie am remarcat:

- Delegatul ungur a fost în permanență în mașina Miniștrilor Germani și Italieni.

- Ungurii au adus la primărie toți bărbații din comuna Ilienii (Trei Scaune) și cari au declarat pe rând că au fost bătuți de trupele române. Jandarmii unguri instruiău în curte pe toți care intrau în sala comisiei.

- Delegația Germano-Italiană a fost foarte binevoitoare și atentă la cele ce declarau maghiarii. Astfel chiar pe teritoriul nostru

486
- la punctul de frontieră - când un ungur a apărut în fața comisiei și a declarat că are de făcut o plângere, deși era noapte, noroiu și întuneric, comisia s'a dat jos din mașini s'a deplasat vreo sută de metri pe jos la un bordeiu pe margina șoselei, unde s'a putut constata două ochiuri de geam sparte și foc făcut în tinda bordeiului pe pământ.

La Bragov, Domnul Randa delegatul Ministerului Afacerilor Străine și subsemnatul, am fost obligați să triem - timp de 36 ore - toate dosarele relativ la atrocitățile petrecute și să extragem pe localități și județe numai cele bine confirmate. Aceasta pentru a nu ne expune ca unele atrocități - anunțate din diferite surse de informații - ^{să fie} constatate la fața locului ca imagine.

La Sibiu delegatul ungar a eșit singur pe stradă și provocator a început a fotografia diferite clădiri, în fața agenților poliției cari l-au invitat la Ghestură.

A fost imediat eliberat, însă acest incident provocat intenționat de delegatul ungar, a creat o stare nervoasă deosebită în comisie. Cazurile de simplă bătaie, de expluzări sau numai de confiscări de bani nu prezentau niciun interes. Cereau să le arătăm cazuri grave de schingiuri.

Atunci le-am înmănat un tabel extras de toate cazurile cunoscute, în limba germană, pe care îl întocmisem între timp.

La Turda.

Dela Sibiu, comisia a plecat la Tg. Mureș, iar D-l Randa și subsemnatul la Turda, unde

am adunat și triat - după experiența dela Sibiu - numai cazurile cele mai importante.

De astă dată comisia a plecat foarte mulțumită de cazurile prezentate, populația refugiată însă a rămas nemulțumită întrucât majoritatea nu a putut să-și expună suferințele și necazurile.

Arad.

Comisia însoțită de D-l Ministru Davidescu a plecat la Cluj pentru a cerceta în special cazurile dela Mureșeni de Câmpie, Trăsnea, Zalău, Ip, Huedin - iar D-l Randa^{și} cu subsemnatul la Arad și Timișoara, pentru a pregăti și aici sosirea comisiei.

Dat fiind că în această regiune sunt sosiți o mulțime de refugiați în special intelectuali din teritoriul cedat, am adunat în limita posibilităților cât mai mulți, le-am luat declarații la toți cei prezenți - întrucât declarațiile unora se plimbă pe la diferite autorități din țară iar alții nu au declarații date deloc - le-am triat, extrăgând pe cele mai importante în special schingiuirile și răniții grav.

Toți refugiații au fost grupați pe județe la Palatul Cultural din Arad, pentru ca anchetarea să se facă cât mai ușor.

Comisia a sosit cu 24 ore întârziere - după data comunicată telefonic de Domnul Ministru Davidescu - și de astă dată tot foarte grăbită, prpobabil influentată de delegatul ungur care a fost informat că la Arad sunt adunați o parte dintre intelectualii refugiați.

La început comisia s'a opus să meargă la

Palatul Cultural, ulterior după ce Domnul Ministru Davidescu a văzut personal mulțimea preoților și intelectualilor refugiați, a intervenit pentru ca ascultarea refugiaților să se facă la Palatul Cultural, mai ales că ploua și era întuneric.

- Au fost prezentați martori dela masacrele din Trăsnea, Marca, Zalău, Ip, Huedin și Oradea.

- Au fost aduși pe târgi răniții grav dela spitale.

- Au fost prezentate cazurile de barbarii grave: funcționarul Sărățeanu Alexandru căruia i s'a smuls unghiiile, părintele Onofrei din Cluj căruia în trei rânduri i s'a pus lațul spânzurătorii în jurul gâtului.

- Au fost prezentați și nemții cari au suferit de furia ungurilor și cari au cunoscut ce înseamnă refugiul din teritoriul cedat Ungariei, descriind personal în fața Comisiei toate ororurile la care au asistat.

Nu s'au putut prezenta însă nici în parte toate cazurile de barbarii, întrucât Comisia voia să plece chiar în acea noapte la Budapesta și Viena.

S'a predat însă Comisiei la Arad în două albume mari - atât pentru Ministrul German cât și pentru Ministrul Italian - fotografiile trenurilor de refugiați ce au sosit pe teritoriul nostru.

Între timp, o parte din comisie (delegatul ungur, un delegat german dl. Wolf și un delegat italian) au rămas la Curtici "unde au văzut un tren de refugiați români în vagoane de vite și un tren de unguri cari plecau din

489

România în vagoane clasa III-a și clasa II-a*
(fraza este chiar a delegatului german Wolf).

La masă - funcționara din Ministerul de Externe German care a însoțit pretutindeni comisia - mi-a comunicat că germanii au avut multă simpatie pentru unguri, necunoscându-i însă adevărat.

In concluzie:

Comisia s'a arătat foarte interesată de toate atrocitățile grave ce i s'au prezentat.

A avut o atitudine de multă bună voință față de delegatul ungur.

Comisia a fost întotdeauna grăbită la ascultarea martorilor pe teritoriul nostru.

Propuneri:

a/. Să se înființeze un birou care:

- Să centralizeze toate piesele referitoare la atrocitățile comise de unguri la toate autoritățile civile și polițienesci din țară.

- Să adune cazurile noi ce se semnalează, întrucât - acest proces este departe de a se termina - să nu mai fim surprinși cu o documentație redusă din acest punct de vedere

b/. Să se facă din partea noastră - sub o formă oarecare - mici atenții față de membrii comisiei în special Maiorul Dehmel, Consilierul de Legatie Wolf și funcționara Carola Smago din Ministerul de Externe German. Aceasta pentru a contracara acțiunea Budapestei din acest punct de vedere și a avea și pentru viitor simpatia acestui personal, pentru dreptatea cauzei Românești.

CAPITAN,

Popescu Valerian
Popescu Valerian